

Asia: VN/7050/2023

Luonnos valtakunnalliseksi nuorisotyön ja -politiikan ohjelmaksi (VANUPO) 2024-2027

Lausunnonantajan lausunto

Hallituksen nuorisopoliittiset tavoitteet ja toimenpiteet; Kori 1: Jokaiselle nuorelle polku eteenpäin

Ohjelmassa tuodaan esille: ”VANUPO:n valmisteluun liittyvässä kuulemisessa nuoret nostivat syrjäytymisen ehkäisyn yhdeksi tärkeimmistä ratkaistavista yhteiskunnallisista haasteista. Harrastukset ovat nuorten mielestä heille yksi tärkeimmistä hyvinvointia tuottavista asioista.” On hämmästyttävää, miten syrjäytymisen ehkäisyn keinoksi nostetaan tässä ainoastaan harrastaminen. Ohjelmassa tulee käsitellä nuorten mielestä keskeistä haastetta monitahoisesti, avata siihen johtavia tekijöitä sekä keinoja ja eri toimenpiteitä. Tämä ei voi tyypistyä vain harrastamiseen.

Korin yhteyteen olisi tärkeää kirjata konkreettisia tavoitteita liittyen nuorten toimeentuloon, työllistymiseen ja asumiseen. Tämä on linjassa hallitusohjelman kanssa ja näiden osalta kyse on tosiasiallisista poluista itsenäistymiseen, aikuistumiseen ja riittävään toimeentuloon. Hallituksen jo tekemien sosiaaliturvan heikennysten vaikutuksia nuorten hyvinvointiin, toimintakykyyn ja osallisuuteen on seurattava.

Tavoitteisiin olisi syytä kirjata toimenpiteitä, joihin ryhdytään tarvittaessa, jos hallituksen tekemien kannustinloukkujen purkamien päätösten seurauksena tavoiteltuja muutoksia nuorten työllisyydessä ei tapahdu. Tällaisia toimenpiteitä voivat olla esimerkiksi korkeakouluopiskelupaikkojen lisääminen, etsivään nuorisotyöhön aktiivinen lisäpanostaminen ja välityömarkkinapalvelut.

TAVOITE 1: NUORI VOI HYVIN KOULUSSA JA OPPILAITOKSESSA

Tavoitteessa 1: ”Nuori voi hyvin koulussa ja oppilaitoksessa” ei ole huomioitu nuorisotyön, etsivän nuorisotyön ja työpajatoiminnan roolia, ja se pitää tunnistaa ja kuvata. Etsivä nuorisotyö ja työpajatoiminta tarjoavat nuorille kokonaisvaltaista yksilöllistä tukea ja työpajat lisäksi

vaihtoehtoisia oppimisympäristöjä. Työpajojen vaihtoehtoiset oppimisympäristöt tarjoavat valmennuksen tukea arjenhallintaan ja yksilöllisiin elämäntilanteisiin, mahdollisuuksia suorittaa opintoja tuetusti ja työvaltaisesti sekä yhteisön, joka tuo kuulumisen tunteita ja vahvistaa yhteisöllisyyttä. Etsivä nuorisotyö ja työpajatoiminta vahvistavat nuorten hyvinvointia, edistävät opintojen suorittamista ja ehkäisevät koulutuksen keskeyttämistä. Ne tukevat koulutusjärjestelmää ja toimivat koulutuksen järjestäjien kumppaneina. Koulu- ja oppilaitosnuorisotyön merkitys nuorten oppimisen edellytyksille, hyvinvoinnille sekä turvalliselle kasvulle kuuluvat myös tähän kokonaisuuteen.

Hallitusohjelmassa mainitaan, että oppivelvollisuuden suorittaminen mahdollistetaan myös työpajatoiminnassa. Tässä olisi mahdollisuus kirjata konkreettisesta tavoitteesta ja mittareista hallitusohjelman toteuttamiseksi. Jatkossa tulisi seurata kansallisella tasolla, yhteisin tavoin ja mittarein esimerkiksi sitä, kuinka suuri osuus koulutuksen järjestäjistä hyödyntää työpajojen tarjoamia vaihtoehtoisia oppimisympäristöjä TUVA-koulutuksen sekä ammatillisten perustutkintokoulutuksen toteutuksessa, mahdollistaen tarvittaessa opiskelijoiden siirtymisen sujuvasti oppilaitosympäristöstä nuorten työpajalle ja takaisin. Nuorten ja oppimisen alueellisen yhdenvertaisuuden kannalta olisi ensiarvoista seurata, missä maantieteellisesti on näin mahdollistettu monipuoliset oppimisen ja yksilöllisen tuen tavat, ja missä taas piilevät erityiset kehittämiskohdat. Kun koulutussektorilla tätä ei nyt tarkastella, tällä hetkellä onkin mahdotonta sanoa esimerkiksi sitä, missä määrin opiskelijat suorittavat tai voivat suorittaa heidän viralliseen perustutkintoonsa kuuluvia tutkinnonosia esimerkiksi opinnollistetun työpajatoiminnan puitteissa.

Ohjelmassa esitetään nuorten osallistamista oppilaitosten arkkitehtuurin ja estetiikan suunnittelussa. Tämä on kannatettavaa, mutta nuorten osallistaminen on perusteltua oppilaitosten ja opiskeluarjen kaikilla tasoilla. Nuorten yksinäisyyden kokemuksilla on suora yhteys osallisuuden, oppilaitosyhteisöön ja ryhmään kuulumisen tunteisiin. Nuorisotyö voi tukea tätä, mutta tärkeintä on opiskeluarjessa huolehtia nuorten osallisuuden tukemiseen kaikissa tilanteissa ja kaikkien ammattiryhmien toimesta.

TAVOITE 2: JOKAISELLA NUORELLA ON PÄÄSY MIELUISAAN HARRASTUKSEEN MATALALLA KYNNYKSELLÄ

Tavoitteessa 2: ”Jokaisella nuorella on pääsy mieluisaan harrastukseen matalalla kynnyksellä” tulee tunnistaa, että nuorisotyössä jo tällä hetkellä edistetään vahvasti harrastamista, liikkumista ja kulttuuria. Koulutuksen ja nuorisotyön nykyiset toimijat kykenevät yhteistyössä hyvin tunnistamaan ja tavoittamaan ne nuoret, jotka jäävät paitsi yhteisöistä, harrastamisesta, liikunnasta ja kulttuurista. Katsomme, että onkin tarkoituksenmukaisempaa hyödyntää nykyisiä toimintamuotoja ja kehittää niiden mahdollisuuksia, kuin lähteä rakentamaan uusia ja osin päällekkäisiä toimintamuotoja, joista kukin etsii nuoria omine tavoitteineen ja rajallisine tarkastelukulmineen. Esimerkiksi etsivässä nuorisotyössä ja työpajatoiminnassa tuetaan osana perustoimintaa nuorten harrastamista, liikkumista ja kulttuuripalveluiden hyödyntämistä, ja sitä on tarpeen vahvistaa ja laajentaa. Siihen tulee myös ohjata riittävät resurssit. Toiminnan volyymeja voidaan seurata valtakunnallisessa tiedonkeruussa ja vaikutuksia todentaa jo käytössä olevaa vaikutusmittaria kehittämällä.

Lisäksi tulee huomioida etsivän nuorisotyön ja työpajatoiminnan rooli kynnysten madaltamisen asiantuntijoina, myös harrastustoiminnan kuten muidenkin nuorille tarkoitettujen toimintaympäristöjen osalta. Erityisesti tulee tunnistaa koulutuksen ja työn ulkopuolella sekä heikossa asemassa olevien nuorten elämäntilanteet, osallistumiskynnyksiä nostavat tekijät (esim. traumataustat, köyhyys, ylisukupolvinen osattomuus) ja tukeminen paitsi harrastamiseen, myös muunlaiseen osallisuuden vahvistumiseen, joka lähtee yleensä yhdessä otetuista pienistä, nuorta rohkaisevista askelista. On myös huomattava, että erityisesti etsivässä nuorisotyössä lähtökohtana on pikemminkin kynnyksettömyys kuin matala kynnyks – ja tätä osaamista kannattaa hyödyntää kehittämistoiminnassa.

Harrastustoiminta täytyy ohjelmassa kuvata tarkemmin ja laajemmin. Esimerkiksi liikuntaharrastusten keskeinen ongelma monelle nuorelle on liika kilpailullisuus, mikä aiheuttaa varhaista harrastamisen lopettamista muun muassa edellytetyn varsin intensiivisen panostamisen ja kalliiden kustannusten vuoksi. Nuorten ja nuorten aikuisten edellytyksiin harrastaa liikuntaa matalalla kynnyksellä ja muutenkin kuin kilpailullisesti on siis panostettava. Yleisesti opetus- ja kulttuuriministeriön nuoriso- ja liikuntasektorin sisäinen keskustelu ja yhteistyö vaikuttaa hämmästyttävän heikolta.

TAVOITE 3: TYÖELÄMÄN JA KOULUTUKSEN ULKOPUOLELLA OLEVIEN NUORTEN MÄÄRÄ VÄHENEÄ

Nuorten syrjäytymisen ehkäisyn näkökulmasta tavoite 3: ”Työelämän ja koulutuksen ulkopuolella olevien nuorten määrä vähenee” on erityisen tärkeä.

On myös merkittävää, että ohjelman mukaan ”Vahvistetaan valtakunnallisella ohjauksella nuorille suunnattuja työllisyys-, nuoriso-, koulutus-, sosiaali- ja terveystalvveluja siten, että ne toimivat oikea-aikaisesti, monialaisesti ja yhteen sovitettuina.” Ohjelmassa tulisi kuitenkin avata tarkemmin, miten tätä valtakunnallista ohjausta toteutetaan ja kenen toimesta. Hallitusohjelman kautta OKM:llä on tässä kokonaisvastuu, ja tämä tulee kuvata VANUPOssa. Ohjelmassa myös todetaan, että ”Nuorten palvelut toteutetaan yhteensovitettuna kokonaisuutena, jossa kuntien ja hyvinvointialueiden yhteistyö toimii.” Tällä hetkellä nuorten työpajatoiminta on esimerkki palvelusta, jossa monialaisuus, yhteensovittaminen sekä kuntien ja hyvinvointialueiden yhteistyö eivät toimi tarkoituksenmukaisesti. Siiloutuneisiin näkemyksiin perustuvat linjaukset, erilaisten rahoittavien tahojen toisistaan irrallaan tekemät rahoituspäätökset ja puutteellinen yhdyspintayhteistyö ovat aiheuttaneet merkittäviä palvelupuutteita ja heikentäneet työpajojen toimintaedellytyksiä. Nuorten työpajojen ja hyvinvointialueiden yhteistyötä ja monialaista toimintaa on olennaista kehittää ja vahvistaa.

On tärkeää, että tavoitteessa 3: ”Työelämän ja koulutuksen ulkopuolella olevien nuorten määrä vähenee” todetaan, että ”Nuorten työpajatoiminnan ja etsivän nuorisotyön toteuttamista ja kehittämistä monialaisena ja ennaltaehkäisevänä palveluna jatketaan.” Etsivä nuorisotyö ja nuorten

työpajatoiminta ovat keskeisiä palveluita, joilla ehkäistään nuorten syrjäytymistä, vahvistetaan hyvinvointia ja osallisuutta sekä tuetaan koulutukseen ja työmarkkinoille. Heikossa asemassa olevien nuorten tilanteet ovat entisestään vaikeutuneet ja tuentarpeet kasvaneet. Tarve etsivälle nuorisotyölle ja nuorten työpajatoiminnalle on korostunut. On kuitenkin huomattava, että nuorten työpajatoiminnan ja etsivän nuorisotyön rahoitusta on leikattu, mikä käytännössä tarkoittaa sitä, ettei toteuttamista, saati kehittämistä voida jatkaa aiempaan tapaan. Koska etsivän nuorisotyön ja työpajatoiminnan kulut ovat lähes pelkästään henkilöstökuluja, nämä rahoitusleikkaukset heijastuvat suoraan työntekijöiden arkisiin toimintaedellytyksiin ja työn laatuun. Ne siis vähentävät ja paineistavat nuorten kanssa tehtyä kohtaavaa työtä sekä mahdollisuuksia kulkea kokonaisvaltaisesti ja monipuolisesti heidän rinnallaan erilaisissa tilanteissa ja toimintaympäristöissä. Mikäli ohjelman kirjaus halutaan tosiasiallisesti panna täytäntöön, jatkossa tarvitaan niiden rahoituksen vahvistamista.

On erinomaista, että VANUPOon on kirjattu (tavoite 3: ”Työelämän ja koulutuksen ulkopuolella olevien nuorten määrä vähenee”), että nuorille luodaan mahdollisuus suorittaa oppivelvollisuutta ja tutkintoja pienempiä osaamiskokonaisuuksia työpajatoiminnassa tarpeenmukaisilla lainsäädännön muutoksilla. Tätä Into on ajanut pitkään. Työpajatoiminnan roolia nuorten koulutukseen sijoittumisessa, opintojen keskeytymisen ehkäisemisessä ja läpäisyn lisäämisessä on tarpeen vahvistaa. Lainsäädännöllisten muutosten lisäksi tarvitaan pitkäjänteisiä kehittämisresursseja työpajatoiminnan opinnollistamiseen niin valtakunnan tasolla kuin paikallisesti sekä koulutuksen järjestäjien ja työpajojen yhteistyön vahvistamista oikein kohdennettujen kannustimien avulla ja juurruttamalla yhteistyön kansalliset linjaukset.

Ohjelmassa todetaan (tavoite 3: ”Työelämän ja koulutuksen ulkopuolella olevien nuorten määrä vähenee”), että ”Kehitetään nuorten työpajatoiminnan kokonaisvaltaisia valmennusmenetelmiä”. Into on kehittänyt pitkäjänteisesti työpajatoiminnan työ-, yksilö- ja ryhmävalmennusmenetelmiä ja tarjoaa niihin liittyvää koulutusta ja erilaisia materiaaleja työn kehittämisen tueksi. Tätä työtä on tärkeää jatkaa. Työpajojen toimintavalmiuksia tarjota kokonaisvaltaista valmennusta tulee vahvistaa. Työpajojen valmentajilta usein kuulemamme viesti on, että heidän tätä nykyä kohtaamansa nuoret ovat yhä huonokuntoisempia, eivätkä monella työpajalla yleiset palvelut, kuten työkokeilu, vaativine reunaehtoineen aina kohtaakaan näiden nuorten tarpeita. Olisikin syytä vahvistaa työpajojen rakenteellisia edellytyksiä ja mahdollisuuksia matalamman kynnyksen toiminnan, kuten starttivalmennuksen, tarjoamiseen sekä siinä hyödynnettäviä menetelmiä. On huomattava, ettei työpajojen rahoituksesta leikkaaminen tue tätä tavoitetta, ja niiden rahoitusta on tarve vahvistaa.

Ohjelmassa todetaan: ”Palveluiden saatavuuteen molemmilla kansalliskielillä ja saamen kielillä panostetaan.” Etsivän nuorisotyön toimijoiden mukaan tällä hetkellä saamelaisalueella ei ole saatavilla etsivän nuorisotyön ohjausta saamen kielellä, mutta tarvittaessa käytetään ulkopuolista tulkkia. Alueen työpajatoimijoiden mukaan tarvetta ei toistaiseksi ole koettu saamenkieliselle valmennukselle.

Lisätään toimenpiteisiin: ”Toimeenpannaan EU:n vahvennettua nuorisotakuuta. Huolehditaan, että jokaisella nuorella on työ-, harjoittelu- tai opiskelupaikka kohtuullisin ehdoin. Varmistetaan, että

nuoren itsenäistymiselle on riittävät edellytykset muun muassa asumisen ja toimeentulon osalta. Varmistetaan, että tukea tarvitsevat nuoret saavat rinnalla kulkevaa ohjausta sekä matalan kynnyksen palveluja koko Suomessa. Tarjottavan tuen vaikuttavuus varmistetaan."

Ohjelmassa todetaan (tavoite 3: Työelämän ja koulutuksen ulkopuolella olevien nuorten määrä vähenee), että "varmistetaan ohjauksella ja koulutuksella, että nuorille suunnatuissa palveluissa huomioidaan nuoren perhe ja muut hänelle tärkeät yhteisöt". Tämä on tarpeellinen kehittämiskohde, ja esimerkiksi etsivässä nuorisotyössä on jo pidempään tuotu esille tarvetta suunnata toimintaa aiempaa vahvemmin lähiyhteisötyöhön.

On tärkeää myös vahvistaa (tavoite 3: Työelämän ja koulutuksen ulkopuolella olevien nuorten määrä vähenee) "Ohjaamotoiminnan monialaisuutta NEET-nuorten tavoittamiseksi ja saattamiseksi työn ja koulutuksen polulle vahvistamalla hyvinvointialueiden roolia ja läsnäoloa Ohjaamoissa". On kuitenkin huomattava, että tämä edellyttää resurssointia. Lisäksi on tarpeen vahvistaa Ohjaamojen ja muiden nuorten palveluita tuottavien organisaatioiden yhteistyötä paikallisissa palveluekosysteemeissä. Ohjaamojen toiminnan TE-palvelukeskeisyys myös nostaa palveluun hakeutumisen kynnystä ja heikentää palvelun intersektionaalisuutta. Ohjaamojen kykyä haavoittuvimmassa asemassa olevien nuorten tavoittamiseen vahvistetaan parhaiten huolehtimalla niiden toimintojen, tilaratkaisujen, viestinnän ja henkilökunnan koostumuksen ja erityisosaamisen tarkoituksenmukaisuudesta tätä tavoitetta silmällä pitäen. Kehittämisessä on hyvä hyödyntää nuorisotyöllistä osaamista osallisuuden vahvistamisessa ja kynnysettömyyden toimintaperiaatteen soveltamisesta käytäntöön.

Ohjelmassa todetaan (tavoite 3: Työelämän ja koulutuksen ulkopuolella olevien nuorten määrä vähenee), että "Työelämän vastaanottokyvykkyyttä vahvistetaan hallitusohjelman mukaisesti". Tähän liittyvässä kehittämisohjelmassa tulee huomioida nuorten työpajojen tarjoamat mahdollisuudet: yksilöllisen valmennuksen tuki työllistymisessä, tuetun työllistymisen ja työhönvalmennuksen palvelut sekä palkkatuetuun työhön liittyvä edelleen siirtäminen. Nämä palvelut ovat tehokkaita keinoja vahvistaa työllistymistä, ja niitä tulee lisätä.

Tavoitteen toteutumista voidaan seurata mm. NEET-nuorten määrän, työttömien työnhakijoiden, nuorten aktiivintasteen sekä opintojen läpäisyn ja koulutuksen keskeyttäneiden nuorten suhteen. Tärkeää on erottaa toisistaan positiiviset ja negatiiviset keskeytykset. Samalla myös nuorten asuntotilanne, mielenterveysongelmat ja työkyvyttömyyseläkkeelle jääminen taustatekijöineen on otettava huomioon, koska ne kertovat laajemmin työllistymisen ja opiskelemisen edellytyksistä. Nuorten työpajatoiminnan ja etsivän nuorisotyön vaikuttavuuden tutkimusta tulee syventää erityisesti kustannusvaikuttavuuden osalta ja laajentaa jo käytössä olevien vaikutusmittareiden hyödyntämistä.

Hallituksen nuorisopoliittiset tavoitteet ja toimenpiteet; Kori 2: Monipuolista tietoa ja välineitä nuorten mielen hyvinvoinnin tukemiseen

Käsitteen ”mielen hyvinvointi” sijaan tulee läpi ohjelman käyttää käsitettä ”mielenterveys”. On tärkeää, että käsitteisiin kiinnitetään huomiota: tämä rakentaa yhteistä ymmärrystä, ehkäisee väärinkäsityksiä ja kohdentaa toiminnan tarkoituksenmukaisesti.

Into korostaa, että nuorten mielenterveyskriisi on akuutti, ja palvelujärjestelmämme suurimmat puutteet ovat tällä hetkellä nuorten mielenterveyspalveluissa. Niiden paikkaaminen on ensiarvoisen tärkeää.

Ohjelmassa pitäisi kuvata ja rajata selkeästi nuorisotyön rooli nuorten hyvinvoinnin tukemisessa. Vastaavasti moni lakisääteinen palvelu, kuten opiskeluhuolto, jää mainitsematta.

TAVOITE 4: NUORELLA ON PÄÄSY OIKEA-AIKAISIIIN JA LAADUKKAIISIIN MIELENTERVEYSPALVELUIHIN

On olennaista, että terapiatakuu toteutetaan hallitusohjelman mukaisesti ja siihen kohdennetaan hyvinvointialueille riittävät resurssit (tavoite 4: ”Nuorella on pääsy oikea-aikaisiin ja laadukkaisiin mielenterveyspalveluihin”).

Tärkeää on myös, että ”Mielenterveysongelmien ja ahdistuneisuuden juurisyitä selvitetään ja tukitoimia kohdennetaan sen mukaisesti” (tavoite 4: ”Nuorella on pääsy oikea-aikaisiin ja laadukkaisiin mielenterveyspalveluihin”). Tämä tulisi ohjelmassa olla suuremmalla painarvolla. Näiden juurisyiden selvittämisessä tulee hyödyntää nuorisoalan ammattilaisten ja järjestökentän asiantuntemusta.

Tarpeellista on myös, että ”Vahvistetaan matalan kynnyksen mielen hyvinvoinnin tukea, kuten Ohjaamojen ONNI-toimintaa sekä walk in- ja chat-palveluita.” (tavoite 4: ”Nuorella on pääsy oikea-aikaisiin ja laadukkaisiin mielenterveyspalveluihin”) Erytyistä huomiota tässä tulee kiinnittää alueelliseen tasavertaisuuteen ja kattavuuteen sekä palvelujen saatavuuden parantamiseen. Lisäksi on varmistettava, että matalan kynnyksen tuesta on tarvittaessa ammatillinen ohjauspolku vahvemman tuen piiriin. Näin estetään chat-palveluiden tarpeeton ruuhkautuminen ja annetun avun oikea-aikaisuus sekä riittävyys.

On hyvä, että ohjelmaan on kirjattu: ”Kiinnitetään erityistä huomiota neuropsykiatrisesti oireilevien (nepsy) lasten palveluihin ja heidän perheittensä tukeen sekä nopeaan diagnosointiin ja avun piiriin pääsyyn” (tavoite 4: ”Nuorella on pääsy oikea-aikaisiin ja laadukkaisiin mielenterveyspalveluihin”). Into ehdottaa, että kirjausta laajennetaan koskemaan nuoria ohjelman asettaman ikärajan mukaisesti: neuropsykiatrisesti oireilevien (nepsy) lasten ja nuorten palveluihin ja heidän perheittensä tukeen...

On tarkoituksenmukaista, että lisärahoitusta kohdennetaan lasten ja nuorten neuropsykiatristen häiriöiden kuntoutukseen ja kuntoutuspalveluihin Kelan harkinnanvaraisen kuntoutuksen kautta (tavoite 4: ”Nuorella on pääsy oikea-aikaisiin ja laadukkaisiin mielenterveyspalveluihin”). On kuitenkin huomattava, että samalla nuorten pääsyä ammatilliseen kuntoutukseen ja esim. NUOTTI-valmennukseen vaikeutetaan, kun hallitusohjelman mukaisesti ollaan nykykäytännöstä poiketen jälleen vaatimassa diagnoosia kuntoutukseen pääsyn edellytyksenä. Into korostaa, että kynnyksiä kuntoutukseen on tärkeää madaltaa. Ja tässä tärkeää on juuri se, että kuntoutukseen voi hakeutua ilman todettua sairautta eikä lääketieteellistä selvitystä terveydentilasta tarvita.

Tässäkin tavoitteessa painottuvat hämmentävän voimakkaasti kulttuuripalvelut. Vastaavasti liikunta-, ulkoilu- tai muu harrastustoiminta jäävät näiden varjoon, vaikka esimerkiksi omaehtoisella ulkoilu- ja luontoharrastuksella on tutkitusti merkittävä hyvinvointia lisäävä vaikutus. Nämä eivät ole toisiaan poissulkevia vaihtoehtoja, mutta ohjelman valmistelu ei vaikuta loppuun asti mietityltä, vaan hajanaiselta. Tavoitteen viimeinen kappale muutenkin sopisi luontevammin seuraavan tavoitteen 5 alle.

TAVOITE 5: MIELEKÄS VAPAA-AJAN TOIMINTA VAHVISTAA NUORTEN MIELEN HYVINVOINTIA

Ohjelmassa todetaan, että ”Nuorisokeskukset jatkavat nuorten syrjäytymistä ehkäisevän ja mielen hyvinvointia vahvistavan ohjauksen, mukaan lukien seikkailukasvatuksen, kehittämistä.” (tavoite 5: Mielekäs vapaa-ajan toiminta vahvistaa nuorten mielen hyvinvointia). Tämä on tärkeää. Tähän ei kuitenkaan ole kirjattu nuorisokeskusten Nuotta-valmennusta, mikä olisi olennaista, sillä nimenomaisesti se on tavoitteeseen täsmällisimmin soveltuva ja toimivaksi tiedetty menetelmä. On myös huomattava, että nuorisokeskusten rahoitusta on leikattu. Nuotta-valmennus tuottaa hyviä tuloksia etsivän nuorisotyön ja työpajojen nuorten ryhmissä: toiminta vahvistaa nuorten itsetuntemusta, minäpystyvyyttä ja osallisuutta sekä tukee omalla polulla eteenpäin. Sen jatkaminen on tärkeää ja nuorisokeskuksille on turvattava tähän riittävät resurssit. Nuorisokeskusten rooli on merkittävä myös niiden toiminta-alueiden paikallisen nuorisotyön tukijana. Käytännössä niiden toimintaedellytysten heikentäminen johtaa välillisesti myös laajemmin nuorisotyön näivettymiseen.

Ohjelman mukaan (tavoite 5: Mielekäs vapaa-ajan toiminta vahvistaa nuorten mielen hyvinvointia) ”Varmistetaan, että nuorten parissa toimivilla aikuisilla, kuten nuorisotyöntekijöillä ja harrastustoiminnan ohjaajilla on riittävä osaaminen laadukkaan, turvallisen ja nuoren mielen hyvinvointia tukevan toiminnan järjestämiseen.” Tämä on tärkeää, mutta sillä ei yksistään voida paikata mielenterveyspalveluiden puutteita.

Ohjelmassa nostetaan esille (tavoite 5: Mielekäs vapaa-ajan toiminta vahvistaa nuorten mielen hyvinvointia) etsivä kulttuurityö ”ohjaavana työotteena osana opiskeluhoitoa ja Ohjaamitoimintaa”. Kokonaisuutta on selkiytettävä ja kuvattava yhteys muuhun nuorisotyöhön. On myös tunnistettava, miten nuorisotyössä esimerkiksi etsivässä nuorisotyössä ja nuorten työpajoilla jo tällä hetkellä toteutetaan näitä tavoitteita. On myös huomioitava, että kehittämisessä voidaan hyödyntää

etsivää nuorisotyötä ja vahvistaa etsivien tekemää kulttuuriharrastusten piiriin ohjaamista. Käytännössä etsivät nuorisotyöntekijät voivat esimerkiksi jakaa tavoittamilleen, usein vähävaraisille tai sosiaalista ahdistusta kokeville nuorille kulttuuri- tai liikuntaharrastukset (pääsyliput, kurssi- tai ryhmäosallistumiset, kohdennetut erityispalvelut) maksutta mahdollistavia kulttuuri-/liikuntakortteja, ja kulkea nuorten rinnalla ja tukena näissä toiminnoissa – kunhan tälle työlle vain on tarjolla asianmukaiset resurssit. Käytännössä tässä on kyse kuntien perustoiminnasta hyvinvoinnin edistäjänä.

Digitaalisuus vaikuttaa tässä tavoitteessa “väärässä paikassa olevalta”. Digitaalisuus ja sosiaalinen media ovat läsnä nuorten arjessa, mutta niiden tarjoamat mahdollisuudet hyvinvoinnin tukemisessa jäävät havainnotta. Digitaaliset yhteisöt ovat monelle nuorelle hyvin keskeisiä ja tärkeitä. Ne tukevat hyvinvointia ja osallisuutta. Myös esimerkiksi Sekasin-chatin kaltaiset verkkopalvelut ovat tutkitusti erittäin merkittäviä nuorten mielenterveyden tukena.

Hallituksen nuorisopoliittiset tavoitteet ja toimenpiteet; Kori 3: Nuorten hyvinvointia tuetaan osallisuutta, yhteisöllisyyttä ja turvallisuutta vahvistamalla

TAVOITE 6: NUORTEN OSALLISTUMIS- JA VAIKUTTAMISMAHDOLLISUUDET YHTEISKUNNALLISEEN KESKUSTELUUN JA PÄÄTÖKSENTEKOON VAHVISTUVAT

On tärkeää, että VANUPO sisältää kirjaukset nuorten kuulemisen vahvistamisesta (tavoite 6: Nuorten osallistumis- ja vaikuttamismahdollisuudet yhteiskunnalliseen keskusteluun ja päätöksentekoon vahvistuvat): ”nuorten kuuleminen sisällytetään aikaisempaa paremmin ministeriöiden valmistelutyöhön, mukaan lukien lainsäädäntötyöhön sekä strategioiden ja toimintaohjelmien valmisteluun”. On hyvä, että ministeriöiden virkahenkilöiden osaamista nuorten osallistumisesta ja kuulemisesta vahvistetaan ja nuorten osallistumismahdollisuuksia pilotoidaan ja juurrutetaan. Into pitää tärkeänä, että nuorten kuulemisessa ja osallistumisessa huomioidaan tukea tarvitsevat, heikossa asemassa sekä koulutuksen ja työn ulkopuolella olevat nuoret: myös heidän äänensä tulee saada nykyistä paremmin kuuluviin. Tässä kannattaa hyödyntää myös näiden nuorten kanssa toimivia ammattilaisia ja heidän alueellisia verkostojaan esimerkiksi etsivän nuorisotyön ja nuorten työpajatoiminnan kentiltä. Lisäksi on pidettävä huolta, että nuorten kuuleminen aidosti vaikuttaa valmisteluun ja se voidaan nuorille myös osoittaa. Nuorten osallistamisen toteuttamista ja sen vaikutuksia tulee arvioida erillisellä selvityksellä.

Into nostaa esille, että nuorten osallisuutta ja luottamusta yhteiskuntaan edistetään sekä heidän osallistumis- ja vaikuttamismahdollisuuksiaan vahvistetaan myös etsivässä nuorisotyössä ja työpajatoiminnassa. Lisäksi nämä toimintamuodot tarjoavat nuorille tukea käsitellä ja keskustella ilmastonmuutokseen liittyvistä asioista ja omista vaikuttamismahdollisuuksistaan.

TAVOITE 7: NUORTEN TURVALLISUUDEN TUNNE JA TURVALLISUUS VAHVISTUVAT

Into nostaa esille, että myös etsivässä nuorisotyössä ja nuorten työpajatoiminnassa vahvistetaan nuorten osallisuutta ja yhteisöllisyyttä sekä toimitaan kiusaamisen, väkivallan, päihteiden käytön ja rikollisuuden ehkäisemiseksi. Myös tämä nuorisotyöllinen työ on huomioitava. Rinnallakulkijoina etsivä nuorisotyö ja työpajatoiminta tukevat nuoria ulkopuolisuudesta osallisuuteen: turvattomista olosuhteista terveempään aikuistumiseen, itsenäistymiseen ja vastuunkantoon osana mielekästä lähiyhteisöä. Ne vahvistavat turvallisuustaitoja ja -tietoja, omia rajoja, tervettä itsekunnioitusta sekä itsenäisyyttä ja turvallisuudentunnetta olemalla lähellä ja läsnä nuoren arjessa.

Ankkuritoiminnan puitteissa tehtävästä nuorisotyöstä on muodostunut merkittävä työmuoto, jonka voi katsoa asettuvan kunnallisen perusnuorisotyön ja etsivän nuorisotyön väliin. Ankkurityöllä on näistä poikkeavat omat rakenteensa, toimintaympäristönsä, kohderyhmänsä ikärajausineen sekä yhteistyökumppaninsa – joista etsivä ja muu kohdennettu nuorisotyö on yksi keskeisimmistä. Etenkin isoissa kaupungeissa työmuodot tarvitsevat toisiaan, jotta nuorten erilaisiin tilanteisiin pystytään vastaamaan monialaisen yhteistyön avulla tehokkaasti, turvallisuutta vahvistaen.

Into katsoo, että Ankkuritiimien nuorisotyöllistä osaamista olisi syytä tukea nimenomaan tähän toimintaan kohdennetuin erityisavustuksin. Yleisemmin nuorisotyön avustusten kohdentuminen muuhun kuin nuorilähtöiseen ja pääsääntöisesti vapaa-ajalla tapahtuvaan emansipatoriseen työhön on syytä pitää huolestuttavana suuntana. Ankkuritoiminnan perusrahoituksen pitäisi siis vähintään osittain tulla sisäministeriön budjetilta tai vastaava määrä siirtää opetus- ja kulttuuriministeriön hallinnonalalle.

Lisäksi eri kuntien Ankkuritiimeissä toimivien nuorisotyöntekijöiden keskinäisen yhteistyön ja valtakunnallisen verkostoitumisen edistämiseen on jatkossa panostettava uusin tavoin. Nyt ongelmana on, että tiimiensä viranomaisemmista tahoista (esim. poliisi, sosiaalityö) hieman poikkeavalla työotteella toimivat nuorisotyöntekijät eivät aina saa työnsä kehittämiseen ja työhyvinvointiinsa tarpeellista tukea sujuvasti omalta vertaisyhteisöltään – jonka parhaiten heille voisivat tarjota toiset, eri paikkakunnilla Ankkuri-nuorisotyötä tekevät.

TAVOITE 8: YHTEISÖLLISYYTTÄ, YHDENVERTAISUUTTA JA RESILIENSSIÄ NUORTEN ELÄMÄSSÄ TUETAAN

On hyvä, että ohjelmassa todetaan (tavoite 8: ”Yhteisöllisyyttä, yhdenvertaisuutta ja resilienssiä nuorten elämässä tuetaan”), että ”Vahvistetaan nuorten resilienssiä haastavien tilanteiden kohtaamisessa selkeyttämällä ja kasvattamalla nuorisotyön roolia yhteisöllisyyden vahvistajana.” Tässä tulee nostaa esille myös nuorten työpajatoiminnan merkittävä rooli nuorten sosiaalisten suhteiden, ryhmään kuulumisen, yhteisöllisyyden ja osallisuuden vahvistamisessa. Myös monet etsivän nuorisotyön toimijat tarjoavat pienryhmätoimintaa, mikä samoin tukee näitä kokonaisuuksia. Ohjelmassa mainitaan tässä kohden mm. kouluissa ja oppilaitoksissa tehtävä nuorisotyö ja harrastustoiminta sekä nostetaan esille taiteen, kulttuurin, mediakasvatuksen ja liikuntatoiminnan

tarjoamia mahdollisuuksia. Osa näistä on yksittäisiä toimintoja ja malleja, joiden rooli kokonaisuudessa korostuu erikoisella tavalla.

On huomattava, että yhteisöllisyyttä vahvistetaan laajasti nuorisotyössä, ei vain harrastusyhteisöissä, mitkä ohjelmassa nyt painottuvat. Yksittäisten toimintojen lisäksi tulee avata tarkemmin yhteisöllisyys toimintamallina nuorisotyössä sekä eri nuorisotyön muotojen, kuten nuorten työpajatoiminnan ja etsivän nuorisotyön tekemä työ. Nuorten työpajojen tehtävänä on tarjota juuri näitä yhteisöjä: työpaja on valmennusyhteisö. Yhteisöllisyyden vahvistamista tehdään työpajoilla usealla tasolla: niin toiminnallisuuden (ryhmävalmennus, työ ja merkityksellinen tekeminen) kuin nuoren oman tilanteenkin suhteen (vertaisuus esim. elämäntilanteen osalta). On myös huomattava, että toiminnan vaikutuksia yhteisöllisyyden kokemusten eri ulottuvuuksiin seurataan jo tällä hetkellä Sovari-vaikutusmittarilla niin valtakunnallisesti kuin paikallisestikin tehokkaasti ja onnistuneesti. Nämä yhteisöt ovat myös nuoresta kiinni pitäviä ja nuorta kohti kurottavia, nuorilähtöisiä ja nuoreen sitoutuneita. Lisäksi nämä yhteisöt ja niiden tuottama yhteisöllisyyden vahvistuminen tukee koko palvelujärjestelmämme toimintaa lisäten sen kantokykyä ja toimivuutta samalla vähentäen syntyviä kustannuksia.

Ohjelmassa todetaan tavoite 8: ”Yhteisöllisyyttä, yhdenvertaisuutta ja resilienssiä nuorten elämässä tuetaan”): ”Jatketaan koulujen mediakasvatusta ja tuetaan erilaisia nuoriin ja erityisesti haavoittuvassa asemassa oleviin ryhmiin kohdistuvia kolmannen sektorin toteuttamia mediakasvatustoimenpiteitä...”, On huomattava, että myös kunnalliset toimijat toteuttavat erilaisia mediakasvatustoimenpiteitä. Niiden toiminta tulee tässä mainita kolmannen sektorin rinnalla.

Nuorisotyön ja -toiminnan tukemisen linjaukset

On erikoista, että nuorisotyön ja -toiminnan tukemisen linjausten alla on vain yksi alaotsikko: perusnuorisotyö. Vaikka perusnuorisotyö olisikin ohjelmassa painopisteenä, tulisi linjausten alla käsitellä nuorisotyötä myös laajemmin. On myös huomattava, että perusnuorisotyötä on kehitetty jo tälläkin kaudella osaamiskeskustoiminnassa.

On hyvä, että ohjelmaan on kirjattu nuorisotyön monialaisen yhteistyön vahvistaminen: ”Nuorisotyön onnistumisen edellytyksiä vahvistaa, että sitä toteutetaan yhä enemmän monialaisessa yhteistyössä eri yhteistyökumppanien, kuten opetus-, sosiaali- ja liikuntatoimen sekä poliisin kanssa.” Tässä yhteydessä olennaista on mainita myös työllisyyspalvelut. Lisäksi sosiaalitoimi tulee muuttaa sosiaalipalveluiksi.

Nuorisotyön monimuotoisten toimintaympäristöjen avaamisen kohdassa tulisi mainita myös työpajat, jotka muodostavat erityisen ja merkittävän areenan nuorten kohtaamiselle ja tukemiselle. Vuosittain nuorten työpajatoimintaan osallistuu yli 12 000 nuorta: myös tämä tulee huomioida.

On hyvä, että linjauksissa tuodaan esille alueellinen koordinaatio ja sen toteuttaminen nuorten työpajatoiminnassa, etsivässä nuorisotyössä ja perusnuorisotyössä. Tämä työ on tärkeää ja sitä on

tarpeen jatkaa, kuten myös koordinaation valtakunnallista tukea. Olennaista on, että jatkossakin koordinaation valtakunnallinen tuki on keskitetty yhteen organisaatioon, millä varmistetaan toiminnan yhdenmukaisuutta, vahvaa kehittymistä ja tasalaatuisuutta. Kehittämistä tarvitaan erityisesti perusnuorisotyön koordinoinnin osalta ja lisäksi on luotava nykyistä eheämpi rakenne perusnuorisotyön koordinaation valtakunnalliselle tuelle. Kehittämistyössä on huomioitava yhteistyö työpajatoiminnan ja etsivän nuorisotyön koordinaation kanssa. Perusnuorisotyön koordinaation lujittamiseen on tarkoituksenmukaista hyödyntää hyviä käytäntöjä etsivästä nuorisotyöstä ja työpajatoiminnasta. Näillä kentillä on toimittu jo pidempään ja hyvin tuloksin alueellisen koordinaation, tiiviiden alueverkostojen sekä niiden valtakunnallisen kehittämisen ja tuen parissa. Koordinaattoreiden ja koordinaation valtakunnallisen tuen tehtäväkentässä olisi hyvä mainita myös vertaistuen mahdollistaminen. Koordinaatio tosiasiallisesti tukee valtionhallinnon tilannekuvaa ja päätöksentekoa sekä kehittää paikallista työtä.

Into pitää tarpeellisena, että opetus- ja kulttuuriministeriö käynnistää ohjelmassa esitetyn prosessin, jonka tavoitteena on kehittää ja vahvistaa kunnallisen perusnuorisotyön rakenteita, laatua ja tulosten tunnettuutta. Tässä pitää huomioida yhteistyö etsivän nuorisotyön ja nuorten työpajatoiminnan kentillä tehtävän laatu- ja vaikuttavuustyön kanssa. Kaikissa olennaisissa yhteyksissä on hyvä varmistaa, että erilaisten työmuotojenkin kohdalla samoista asioista puhutaan yhtäläisin käsittein ja jaetun ymmärryksen pohjalta – että esimerkiksi laatuun tai tuloksellisuuteen liittyvät prosessit ja työkalut ovat skaalattavissa ja sovellettavissa työympäristöstä toiseen näin mahdollisimman sujuvasti.

Painopisteet nuorisoalan valtakunnallisten osaamiskeskusten valtionapukelpoisuuden hyväksymiselle

Ohjelmassa todetaan, että osaamiskeskustarpeita tarkennetaan VANUPO:n painopisteiden pohjalta osaamiskeskusten valtionapukelpoisuushaussa, joka avataan ohjelman hyväksymisen jälkeen. Painopisteet ovat nyt hyvin yleisluontoiset. Muutos on merkittävä edelliseen VANUPOon verrattuna, kun tuolloin jo lausuntovaiheessa osaamiskeskusten toiminnan kohdennus oli jäsennetty varsin tarkkaan. Vaikkei osaamiskeskusten kohdennusta ole tarkoituksenmukaista täysin lukita ennen ohjelman hyväksymistä, tulisi lausunnonantajilla olla mahdollisuus kommentoida tarkempia linjauksia ja painopisteitä. Nyt tähän ei ole mahdollisuutta.

Ohjelman mukaan: ”Hallitus panostaa nuorten hyvinvointiin, erityisesti ennalta ehkäiseviin toimiin, yhteistyössä yhteiskunnan eri toimijoiden kanssa. Nuorten hyvinvoinnin tukeminen muodostaa viitekehysten tämän ohjelmakauden osaamiskeskustoiminnalle.” Into katsoo, että tässä pitäisi mainita myös syrjäytymisen ehkäiseminen, kun se on koko ohjelman tarkoituksena ja kirjattu vahvasti hallitusohjelmaan. Miten erityisesti osaamiskeskustoiminnalla vastataan tähän?

NUORTEN HYVINVOINNIN EDISTÄMINEN NUORISOTYÖN KEINAIN

Lisätään "Nuorten hyvinvoinnin edistäminen nuorisotyön keinoin" -kohdan toisen kappaleen kolmannen virkkeen jälkeen: "Sosiaalisesti vahvistavia ja vaikuttavuutta osoittavia jo olemassa olevia

nuorisotyön menetelmiä ja välineitä hyödynnetään ja jatkokehitetään koko nuorisotyön kentän hyväksi."

NUORTEN HYVINVOINTITYÖN JOHTAMISEN TUKEA

On hyvä, että ohjelmassa tuodaan esille, että nuorisotyön eri osa-alueilla on tehty laatutyötä ja vahvistettu vaikuttavuusosaamista. Myös Into on osaamiskeskustoiminnassaan panostanut tähän, ja työtä on tärkeää jatkaa ja laajentaa. Erityisen tärkeänä pidämme jo laajasti käytössä olevien vaikutusmittareiden (kuten etsivän nuorisotyön ja työpajatoiminnan Sovari-mittari) vielä nykyistä laajempaa hyödyntämistä sekä niiden kehittämistä myös muille nuorisotyön osa-alueille. Tarpeen on myös, että osaamiskeskustoiminnassa kehitetään ja koordinoidaan nuorisovaltuustoalan palveluja. Myös kuluneella osaamiskeskustokaudella toimintamuotoja on kehitetty systemaattisesti ja toteutettu alueellisen koordinaation valtakunnallista tukea: tätä on olennaista jatkaa. Pidämme tärkeänä, että aluehallintoviraston toteuttamaa valtakunnallista tiedonkeruuta hyödynnetään aiempaa kattavammin erityisesti kerättyjen laadullisten aineistojen osalta ja laajennetaan toteutettavaa analyysia ja raportointia sekä näiden viestintää. Tarpeen on myös tarkastella eri aineistoja (PAR-järjestelmän tuottama tieto ja Sovari-mittari) ristiin ja hyödyntää tätä tietoa niin johtamis- kuin kehittämistyössä.

Lisäksi on huomattava, että nuorisotyötä johtavat tarvitsevat nuorten hyvinvointityön ja ammatillisen nuorisotyön johtamisen tukea. Tähän on kuluvalle osaamiskeskustokaudella panostettu, ja tarjottu etsivän nuorisotyön ja työpajatoiminnan esihenkilöille säännöllistä verkostotoimintaa ajankohtaisten asioiden esille nostamiseksi, tiedonvaihdon helpottamiseksi sekä hyvien käytäntöjen jakamiseksi. Tätä työtä on tärkeää jatkaa.

Suomen kansalliset tavoitteet nuorisovaltuustoalan eurooppalaiselle ja kansainväliselle toiminnalle

Monessakaan kohtaa ei ole avattu, mitä toimenpiteet käytännössä tarkoittavat eurooppalaisen ja kansainvälisen toiminnan kehityksessä, ja niitä tulee tarkentaa ja konkretisoida. Tämä koskee erityisesti toimenpiteitä, jotka muotoiltu esim. "Suomi edistää nuorisotyön roolia mielen hyvinvoinnin edistäjänä sekä ennaltaehkäisevänä toimintana" ja "Suomi pyrkii vahvistamaan nuorisotyöntekijöiden laadukasta koulutusta.": mitä ne merkitsevät käytännössä kv-yhteistyössä?

NUORTEN MIELEN HYVINVOINTI

Ohjelmassa todetaan: "Valtakunnallisen nuorisotyön ja -politiikan ohjelman valmistelua varten tehdyssä nuorten kuulemisessa nuoret nostivat yhdeksi tärkeimmäksi ratkaistavaksi asiaksi mielenterveyden ongelmat. Ratkaisuna nuoret mainitsivat muun muassa yhteisöllisyyden vahvistamisen, matalan kynnyksen palveluiden lisäämisen sekä helpommin saatavilla olevaa avun. Nuorten mielestä on tärkeää myös lisätä mielen hyvinvointia vahvistavia tekijöitä." Into korostaa, että tämä on tärkeä nosto koko ohjelman kannalta. Kysymmekin, miksi tämä tuodaan esille vasta kv-

osiossa? Nuorten ratkaisuja olisi tullut käsitellä jo aiemmin, erityisesti korissa 2: ”Monipuolista tietoa ja välineitä nuorten mielen hyvinvoinnin tukemiseen”.

Muita näkemyksiä ohjelmasta

Into korostaa, ettei ohjelma vastaa hallitusohjelman kirjaukseen: ”Hallitus laatii laaja-alaisen toimenpideohjelman nuorten syrjäytymisen ehkäisemiseksi, hyvinvointivajeen ja mielenterveyden ongelmien paikkaamiseksi. Vahvistetaan moniammatillista työtä nuorten hyvinvoinnin edistämiseksi.” Kirjaus olisi edellyttänyt aidosti monialaista toimenpideohjelmaa, ei tavanomaista VANUPOa: kyse olisi tullut olla erillisestä ohjelmasta tai aiempaa laajemmasta ja poikkihallinnollisemmasta VANUPOsta. Tämä ohjelma ei vielä mahdollista riittävää ”nuorten hyvinvointityön poikkihallinnollista johtamista”.

Ohjelmassa todetaan: ”Menestyksellisen nuorisopolitiikan toteuttaminen edellyttää sekä politiikan selkeää koordinoitua ja johtamista, että politiikan monialaisuutta”. Tämä on tärkeää. Ja samoin hallitusohjelman mukaan ”Hallitus osoittaa kokonaisvastuun nuorten hyvinvointityön johtamisesta opetus- ja kulttuuriministeriöön. Eri ministeriöiden välistä yhteistyötä on vahvistettava ja kokonaisvastuu on myös käytännössä oltava hallitusohjelman mukaisesti OKM:llä. Ohjelmassa ei kuitenkaan ole avattu, miten tämä konkreettisesti toteutetaan ja ennen kaikkea: mikä muuttuu aiempaan verrattuna. VANUPOssa tulee kuvata, miten OKM sille osoitettua kokonaisvastuuta toteuttaa ja miten toimitaan, jotta nuorten asiat niin nuoriso-, työllisyys-, sosiaali- ja terveys- kuin koulutuspolitiikassa nivoutuvat yhdeksi nuorta tukevaksi ja nuoruuden huomioivaksi kokonaisuudeksi. On kuvattava sekä rakenteet ja eri toimijatahot, että konkreettiset toimenpiteet.

Hallitusohjelmassa todetaan, että ”Nuorten syrjäytyminen ja pahoinvoinnin kasvu ovat yhteiskuntamme suurimpia haasteita.” Into on tästä samaa mieltä. VANUPOssa nuorten syrjäytymistä ei kuitenkaan analysoida ilmiönä, tarkastella tarkemmin siihen liittyviä riskejä ja kehityskulkuja eikä peilata tähän eri keinoja, joilla syrjäytymistä ehkäistään ja haasteeseen vastataan. Ohjelmassa ei myöskään tunnisteta ja huomioida nuorten eri kohderyhmiä ja etenkin syrjäytymisvaarassa olevia, työn, koulutuksen ja palveluiden ulkopuolella olevia sekä haavoittuvassa asemassa olevia nuoria, heidän elämäntilanteitaan, tarpeitaan ja niihin vastaamista. On erikoista, miten syrjäytymisen ehkäisyn tavoite on häivytetty ohjelmatekstistä, vaikka se on koko ohjelman tarkoituksena hallitusohjelmakirjauksenkin kautta.

Ohjelmassa nuorisopolitiikan ydinkohderyhmäksi rajataan 12–25-vuotiaat nuoret. Tämä ei vastaa nuorisolakia, jossa nuoriksi katsotaan alle 29-vuotiaat. Kuten ohjelmassakin todetaan, VANUPOn säädösperusta on nuorisolaissa. On myös huomattava, että kohderyhmän rajaaminen sulkee ulos osan nuorisolainmukaisista toimintamuodoista ja niiden piirissä olevista nuorista: erityisesti tämä koskee etsivää nuorisotyötä ja nuorten työpajatoimintaa. Olennaista on, että jatkossa ainakin tietyissä ohjelman osioissa todetaan, että ne koskevat alle 29-vuotiaita nuoria. Hallitusohjelman mukaan ”Hallitus osoittaa kokonaisvastuun nuorten hyvinvointityön johtamisesta opetus- ja kulttuuriministeriöön.”: tällöin tulee pitää lähtökohtana nuorisolakia, ei muiden ministeriöiden ja hallinnonalojen säädösten mukaisia rajauksia. Korostamme, että jos nuorisolaki kattaa alle 29-vuotiaat, on VANUPOn kohderyhmä oltava sama. On myös huomattava, että EU-tasolla, kuten ”vahvistetussa nuorisotakuussa” (Reinforced Youth Guarantee) ikäraja on nostettu aiemmasta

25:sta 29 vuoteen. Tässä nuoruuden ikärajojen uudelleenmäärittelyssä on EU-tasoisesti huomioitu, että koulutuksesta työelämään siirtyminen ja kestävä työmarkkinoille integroituminen vie osalla aikuistuneista nuorista pidempään, koronapandemia on vaikeuttanut etenkin heidän itsenäistymiseensä liittyviä osatekijöitä, ja he tarvitsevat tähän nyt räätälöityä tukea. Suomeen on viime vuosina katsottu muun Euroopan suunnasta edelläkävijänä, jossa on jo pidempään toimittu nuorisotyöllisin menetelmin hieman varttuneempien nuorten kanssa. Onkin omituista, jos tässä tilanteessa keskeiset suomalaiset nuorisopoliittiset linjanvedot eivät asettuisikaan tukemaan täällä kehitettyjä, nyt muuallekin kaipailtuja painopisteitä ja toimintatapoja.

Ohjelmassa painottuu paitsi varhaisnuorten ikäryhmä, toimenpiteissä erityisesti harrastaminen ja liikkuminen. On kuitenkin huomattava, että jos nuorella on tuen tarpeita ja hän on haavoittuvassa asemassa, tarvitaan muuta tukea, kuten sosiaalista vahvistamista ja tarpeiden mukaisesti kohdennettuja nuorisotyön palveluita sekä monialaista yhteistyötä. Tämä pitää huomioida ohjelmassa vahvemmin. Katsomme, ettei nuorisopoliittikkaa ja nuorisotyötä sen puitteissa johdeta nyt riittävän vahvasti nuorisotyön omasta laki- ja arvoperustasta nuorisotyölliselle työotteelle ominaisesta positiosta käsin.

Ohjelman valmisteluvaiheen nuorten kuulemisissa olisi tullut panostaa vahvemmin koulutuksen ja työn ulkopuolella sekä haavoittuvassa asemassa olevien nuorten tavoittamiseen ja kuulemisiin. Nuorten kuuleminen olisi tullut kohdentaa alle 29-vuotiaisiin eikä rajata 13–25-vuotiaisiin. Mukana oli kyllä mm. nuorten työpajatoiminnassa olevia nuoria, mutta heikossa asemassa olevia nuoria olisi tullut tavoittaa laajemmin.

Nuorten kuulemisen tulosten tulisi näkyä vahvemmin ohjelmassa. Siinä olisi myös pitänyt tarkastella tuloksia nuorten eri vastaajaryhmien mukaan, sillä tulokset erosivat toisistaan nuorten taustojen mukaan. Ratkaistavista haasteista etenkin nuorten syrjäytyminen sekä työllisyys ja työelämä eivät nouse ohjelmassa riittävästi esille. Nuorten vastaajaryhmien mukaan tarkasteltaessa nähdään, että ammattioppilaitoksissa opiskelevat vastaajat nostivat nuorten syrjäytymisen keskeiseksi ratkaistavaksi haasteeksi, ja työpajatoiminnassa olevat, töissä olevat ja työttömät nuoret puolestaan nuorten työllisyyden ja työelämän. Nämä tulee huomioida.

Ohjelman mukaan ohjelman toteuttamisen alkuvaiheessa määritellään toimenpiteiden tarkempi aikataulu ja toiminnan onnistumisen mittarit. Keskeiset suuntaviivat olisi tullut kuvata jo aiemmassa vaiheessa, kun toimintaa suunnitellaan, ei vasta toimeenpanovaiheessa. Näin niistä voitaisiin myös lausua. Edellisellä VANUPO-lausuntokierroksella oli määritetty jo mm. seurantamittarit.

Ohjelmassa ei ole huomioitu riittävästi yhteiskunnallisten rakenneuudistusten vaikutuksia eikä uusien rakenteiden ja yhdyspintojen edellyttämää monialaista yhteistyötä. Vain ohjaus- ja palveluverkostojen kehittämistyön yhteydessä (Nuorisotyön ja -toiminnan tukemisen linjaukset, perusnuorisotyö) viitataan hyvinvointialueiden kanssa toteutettavaan yhdyspintatyöhön ja TE-uudistukseen – näiden olisi pitänyt näkyä ohjelmassa läpileikkaavammin.

Ohjelman mukaan toimeenpanoa varten kootaan ohjausryhmä sekä tavoitekokonaisuuksien mukaiset yhteistyöryhmät, joihin osallistuvat teeman kannalta keskeisten ministeriöiden asiantuntijat. Tässä on huomioitava laaja nuorisoalan ja järjestökentän osallistaminen ja kuuleminen.

Myös nuorisoalan valtakunnallisten toimijoiden valtakunnallisissa kuulemisissa osallistujat nostivat nuorten syrjäytymiseen ehkäisemisen keskeiseksi nuorisopoliittiseksi tavoitteeksi. Ohjelmassa tulisi läpileikkaavasti kuvata, miten ja millä toimenpiteillä tätä toteutetaan nuorten eri kohderyhmien osalta.

Valtion nuorisoneuvoston 2020–2023 VANUPOn arvioinnissa todetaan, että ”Nuoria ei tulekaan käsitellä vain yhtenä joukkona, vaan osa toimenpiteistä on selkeästi kohdistettava tietyille, etenkin heikommassa asemassa oleville ryhmille.” Tätä ei ole riittävästi huomioitu ohjelmassa. Syrjäytymisriskissä oleville nuorille suunnatuilla toimenpiteillä tulee olla nykyistä suurempi painoarvo.

Ohjelmassa olisi tullut huomioida laajemmin nuoria koskevaa selvitys- ja tutkimustietoa: nyt hyödynnetty tieto keskittyy kouluterveyskyselyn kautta peruskouluikäisiin nuoriin. Myös Nuorisobarometrien sekä esim. nuorten tilannetta korona-aikana käsittelevien julkaisujen tuottamaa tietoa tulee hyödyntää peruskouluikäisiä vanhempia nuoria koskevana tietopohjana.

Ohjelman valmistelua käsittelevässä osiossa todetaan, että ”Kunnallisen nuorisotyön koordinaattorit järjestivät yhteistyössä aluehallintovirastojen kanssa alueellisia kunnallisen nuorisotyön toimijoiden kuulemisia monimuotoisesti.”. Huomautamme, että näihin tilaisuuksiin osallistui myös etsivän nuorisotyön ja työpajojen toimijoita, ei vain kunnallisen nuorisotyön kenttää, ja myös tämä pitää todeta.

Kiinnitämme huomiota myös nuorisoalaan kohdistuneisiin ja jatkossa kohdistuviin rahoitusleikkauksiin. Ohjelman tavoitteiden saavuttaminen edellyttää leikkaussuunnitelmien perumista ja vahvempaa panostamista nuorisoalaan ja nuorten palveluihin.

Pietikäinen Reetta
Into - etsivä nuorisotyö ja työpajatoiminta